

PR 14-90/91

**PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP
AKKERBOUW- EN VEEHOUDERIJBEDRIJVEN IN 1990/91**

December 1990

**Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Landbouw
Sectie Prognoses, Rentabiliteits- en
Financieringsonderzoek**

REFERAAT

PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP AKKERBOUW- EN VEEHOUDERIJBE- DRIJVEN IN 1990/91

Dröge, H. en K.J. Poppe

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1990

Periodieke Rapportage 14-90/91

ISSN 0921-4143

39 p., 8 tab., bijl.

De jaarlijkse prognose geeft inzicht in de bedrijfsuitkomsten die naar verwachting op landbouwbedrijven zullen worden behaald.

De melkveehouderij en de akkerbouw worden in 1990/91 beiden geconfronteerd met een prijsdaling van de geldopbrengsten met 9%. Een lichtpunt zijn de lage voederprijzen. De eigen voedervoorziening is opnieuw ruim. In de akkerbouw zijn de prijzen van de vrije produkten veel minder gunstig dan vorig jaar. Ook de marktorderingsprodukten brengen weer minder op. De pootaardappel- en suikerbietenoogst is groot. De geldopbrengst per ha fabrieksaardappelen daalt sterk.

Zowel op de grotere melkveebedrijven als op de grotere akkerbouwbedrijven zal de arbeidsopbrengst dooreengenomen circa f 40.000,- per ondernemer bedragen. Dat is een forse verslechteringen ten opzichte van het gunstige voorgaande jaar.

In de intensieve veehouderij staan de opbrengstprijzen eveneens onder druk, maar de historisch gezien zeer lage krachtvoerprijzen leiden tot bevredigende resultaten in de pluimveehouderij en de mestvarkenshouderij. In de varkensfokkerij dalen de uitkomsten.

Verder zijn gegevens opgenomen over hoeveelheden en prijzen van produkten en produktiemiddelen, ondernemersinkomen en bedrijfsreserveringen.

Bedrijfsuitkomsten/Landbouwbedrijven/Ondernemersinkomen/Produktiviteit/Prijzen/Prognoses

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
1. ALGEMEEN	5
2. UITGANGSPUNTEN	6
- Grotere en kleinere bedrijven	6
- Bedrijfstypering	6
- Arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding	6
- Pachtbasis en eigendomsbasis	7
- Renteberekening	7
3. PRESENTATIE VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	8
- Voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1989/90	8
- Prognose voor 1990/91	8
4. SAMENVATTEND OVERZICHT VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	10
- Akkerbouwbedrijven	10
- Rundveehouderijbedrijven	13
- Intensieve veehouderij	14
5. INGECALCULEERDE PRIJZEN EN DE INVLOED VAN PRIJS- WIJZIGINGEN OP DE ARBEIDSOPBRENGST PER ONDERNEMER IN 1990/91	16
6. ONTWIKKELING OPBRENGSTPRIJZEN, PRIJZEN PRODUKTIE- MIDDELEN EN PRODUKTIVITEIT	19
7. ONDERNEMERSINKOMEN	23
8. BEDRIJFSRESERVERINGEN	25
BIJLAGEN: Specificatie bedrijfsuitkomsten per gebied	27

1. Algemeen

Het doel van deze prognose is een actueel beeld te geven van de te verwachten bedrijfsuitkomsten in 1990/91 aan de hand van de kosten- en opbrengstenontwikkelingen voor zover die nu bekend zijn of kunnen worden verwacht. Voor zover de prijzen en hoeveelheden van bepaalde produktiemiddelen en produkten thans nog niet kunnen worden voorzien zijn genormaliseerde prijzen en hoeveelheden in rekening gebracht.

Verder zijn de in het Landbouw-Economisch Bericht van 1990 opgenomen ramingen voor 1989/90 bijgesteld op basis van de thans bekende voorlopige bedrijfsuitkomsten volgens de uitgewerkte bedrijfsboekhoudingen.

2. Uitgangspunten

Grotere en kleinere bedrijven

De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens van bedrijven die volgens een landelijke steekproef zijn gekozen en waarvan het LEI een boekhouding bijhoudt.

De beschikbare bedrijven zijn ingedeeld in grotere en kleinere bedrijven. Als criterium voor deze indeling is gebruik gemaakt van standaardbedrijfseenheden (sbe). De grotere bedrijven hebben een bedrijfsomvang in sbe welke uitgaat boven een jaarlijks opschuivende grens. Deze grens komt bij benadering overeen met een produktieomvang per man die gemiddeld bij een doelmatige bedrijfsgrootte wordt gerealiseerd. In 1983/84 was dat 158 sbe, hetgeen bijvoorbeeld overeen kwam met een akkerbouwbedrijf van circa 30 ha cultuurgrond of een weidebedrijf van circa 42 melkkoeien. Vanaf 1984/85 is verondersteld dat gemiddeld geen verdere opschuiving in bedrijfsomvang plaatsvindt.

Bedrijfstypering

De prognoses hebben betrekking op akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven in landbouwgebieden waarin deze in belangrijke mate voorkomen.

De indeling in bedrijfstypen is evenals de indeling naar bedrijfsgrootte gebaseerd op de sbe. Grotere akkerbouwbedrijven zijn bedrijven met minstens 80% van hun produktieomvang (gemeten in sbe) in marktbaar akkerbouwgewassen; op de kleinere akkerbouwbedrijven is deze grens gelegd bij 67%. Weidebedrijven hebben minstens 80% van hun produktie (sbe) in de rundveehouderij (met inbegrip van grasland en voedergewassen). Gemengde bedrijven met overwegend rundveehouderij hebben 40 tot 80% van de produktie (sbe) in de rundveehouderij en bovendien minder dan 40% in de verbouw van akkerbouwgewassen en minder dan 30% in de intensieve veehouderij. Van de gemengde bedrijven met overwegend akkerbouw en met intensieve veehouderij zijn geen prognoses opgesteld.

Arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding

De door de ondernemer en meewerkende gezinsleden verrichte uitvoerende arbeid is op basis van het aantal gewerkte uren in rekening gebracht tegen het geldende CAO-uurloon voor een vaste medewerker, vermeerderd met de sociale lasten die voor rekening van de werkgever komen. Voor de betaalde arbeid is uitgegaan van de (volgens de boekhoudingen) betaalde arbeidskosten in de voorgaande jaren die verhoogd zijn overeenkomstig de stijging van de arbeidskosten per uur volgens de CAO.

In de berekende arbeidskosten van de ondernemer is geen beloning opgenomen voor bedrijfsleiding en voor het dragen van ondernemersrisico. Uitgaande van een vergoeding voor bedrijfsleiding op het niveau van 10% van de totale factorkosten bij een efficiënte bedrijfsvoering is deze voor 1990/91 te stellen op f 72,- per sbe. Dat komt op de grotere akkerbouwbedrijven gemiddeld overeen met ca. f 18.000,- per ondernemer en op de grotere rundveehouderijbedrijven met ca. f 15.000,- per ondernemer.

Pachtbasis en eigendomsbasis

De kosten van grond en gebouwen zijn berekend op basis van pacht. Over pachtersinvesteringen in moderne gebouwen e.d. wordt echter afschrijving en rente berekend op basis van eigendom. Voor dergelijke investeringen op eigendomsbedrijven is een overeenkomstig bedrag opgenomen als berekende pacht. Op grotere weidebedrijven wordt daardoor thans meer dan de helft van de kosten van grond en gebouwen bepaald op eigendomsbasis.

De kosten van grond en gebouwen op basis van eigendom zijn vooral door de hogere kosten van grond belangrijk hoger dan die op basis van pacht. Op de grotere akkerbouw- en weidebedrijven, waarvan ca. 40% meer dan 90% van de grond en gebouwen in eigendom heeft, bedroeg dat verschil in 1988/89 gemiddeld resp. f 430,- en f 485,- per ha. In 1989/90 zijn deze verschillen voor akkerbouwbedrijven en voor weidebedrijven resp. circa f 20,- en f 50,- per ha toegenomen.

Renteberekening

Het in het bedrijf geïnvesteerde vermogen (excl. grond en oude gebouwen) wordt elk jaar gewaardeerd op basis van de in dat jaar geldende prijs. De boekwaarde van de duurzame bedrijfsmiddelen wordt voortdurend aangepast aan de gestegen aanschaffingsprijzen. De uit deze herwaardering resulterende vermogenswinst wordt niet als een bedrijfsopbrengst beschouwd. In verband hiermede en ter voorkoming van dubbeltellingen wordt op de in rekening gebrachte rentevoet een correctie toegepast voor de in de rente begrepen vergoeding voor de geldontwaarding.

Op basis van het rendement van staatsobligaties (dat als uitgangspunt dient voor de rente over het eigen vermogen) en van de rente voor opgenomen kredieten, is na deze correctie voor 1990/91 een rentevoet in rekening gebracht van 7,5%. Deze rentevoet is voor alle bedrijven gelijk. Voor het (kort) omlopend vermogen in de gewassen wordt geen herwaardering toegepast en bedraagt de in rekening gebrachte rentevoet 9%.

Voor de grond is bij de bepaling van de kosten op eigendomsbasis 2,5% rente van de onverpachte waarde berekend; voor bedrijfsgebouwen is dezelfde rente aangehouden als voor de andere duurzame bedrijfsmiddelen, dus 7,5%.

3. Presentatie van de bedrijfsuitkomsten

De bedrijfsuitkomsten van de afgelopen jaren zijn ontleend aan de bedrijfseconomische boekhoudingen van ca. 250 akkerbouwbedrijven en 500 rundveehouderijbedrijven.

De bedrijfsresultaten zijn gegeven in de vorm van de arbeidsopbrengst per ondernemer op pachtbasis. Op basis van de aangehouden uitgangspunten voor de vaststelling van de kosten van grond en gebouwen en van de rente, vormt de arbeidsopbrengst per ondernemer de vergelijkbare uit de bedrijfsexploitatie verkregen beloning voor zijn verrichte handenarbeid, bedrijfsleiding en ondernemersrisico.

Omdat bij de berekening van de arbeidsopbrengst geen aftrek is toegepast voor door de werkgevers of de werknemers verschuldigde premies voor volksverzekering en sociale premies mag deze arbeidsopbrengst niet worden vergeleken met het niveau van het bruto- of netto-inkomen uit arbeid van werknemers.

In de bijlagen is een specificatie gegeven van kosten en opbrengsten voor de verschillende groepen bedrijven vanaf 1985/86. Daarbij zijn de bedrijfsuitkomsten uitgedrukt in netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst per ondernemer.

De voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1989/90

De uitkomsten over 1989/90 zijn ontleend aan de afgesloten boekhoudingen. Het zijn echter voorlopige uitkomsten omdat op het moment van samenstelling nog slechts een deel van het aantal boekhoudingen (ca. 60%) was uitgewerkt, waarvan de uitkomsten bovendien op grond van nog beschikbaar komende gegevens voor wijziging vatbaar zijn.

De voorlopige uitkomsten moeten daarom worden onderscheiden van de ramingen die in het voorjaar in het Landbouw-Economisch Bericht zijn verschenen en betrekking hebben op een bijna afgelopen boekjaar. Ramingen berusten op schattingen op grond van gegevens uit diverse bronnen terwijl voorlopige uitkomsten zijn ontleend aan boekhoudingen van het op 30 april afgesloten boekjaar.

De prognoses voor 1990/91

Voor het boekjaar 1990/91, dat thans halverwege is, zijn uiteraard geen afgesloten boekhoudingen beschikbaar.

De prognoses berusten op gegevens voor zover deze intussen bekend zijn of met redelijke betrouwbaarheid kunnen worden geschat.

De verwachte volume-ontwikkeling van de afzonderlijke producten en produktiemiddelen is ingepast op het geconstateerde volumenniveau volgens de bedrijfsboekhoudingen in de afgelopen

jaren. De prognoses van de kg-opbrengsten per ha gewas zijn bijvoorbeeld gebaseerd op de ontwikkeling van de oogstramingen in 1990 waarbij rekening is gehouden met het verloop van de oogstramingen in voorgaande jaren in vergelijking met de kg-opbrengsten volgens de boekhoudingen in dezelfde jaren.

De in rekening gebrachte prijzen van de produktiemiddelen zijn afgestemd op het prijspeil zoals dat thans bekend is en/of voor de resterende maanden van het boekjaar te verwachten is.

De opbrengstprijzen van de marktordeningsprodukten (granen, suikerbieten, fabrieksaardappelen, melk, rundvlees, e.d.) zijn op grond van de EG-besluiten berekend tegen de thans gerealiseerde niveaus en de voor de rest van het boekjaar verwachte ontwikkeling daarvan. In de opbrengstprijzen zijn tevens begrepen mogelijke bijschrijvingen op ledenrekeningen.

De opbrengatprijzen van de vrije produkten (consumptieaardappelen, pootaardappelen, uien, e.d.) die op korte termijn sterk kunnen schommelen en die op de akkerbouwbedrijven een belangrijke invloed uitoefenen op de totale geldopbrengsten, zijn in rekening gebracht op basis van de actuele prijzen in de maanden augustus t/m oktober 1990. Uitgaande van de prijsvorming in dat reeds verstreken gedeelte van het verkoopseizoen is een raming gemaakt van de verwachte gemiddelde prijsniveaus van vrije produkten voor het gehele verkoopseizoen. Gezien de onzekerheid hierover en de invloed van voorverkopen, contractteelt en poolvorming op de uiteindelijk tot stand komende opbrengstprijzen, moet de uitkomst van deze berekening worden opgevat als een voorlopige indicatie. Als alternatief is daarom tevens voor vrije produkten een genormaliseerd prijspeil vastgesteld op basis van de gemiddelde prijzen in de afgelopen jaren, rekening houdende met trendmatige ontwikkelingen. Dat genormaliseerde prijsniveau kan uiteraard sterk afwijken van de werkelijke prijzen.

Een andere moeilijk te voorspellen factor vormen de weersomstandigheden in de rest van het jaar die met name nog van invloed kunnen zijn op de suikerbietenoogst en op het voederverbruik in de rundveehouderij. Ook hiervoor is uitgegaan van genormaliseerde omstandigheden in de rest van het jaar.

4. Samenvattend overzicht van de bedrijfsuitkomsten

In tabel 4.1 is het verloop gegeven van de gemiddelde arbeidsopbrengst per ondernemer in de verschillende groepen akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven. De arbeidsopbrengst omvat de berekende kosten voor handenarbeid van de ondernemer en het netto-bedrijfsresultaat. In de bijlagen is een meer gedetailleerd overzicht gegeven van deze bedrijfsresultaten (pachtbasis, boekjaar mei t/m april). In dat overzicht zijn tevens de voorlopige uitkomsten over 1989/90 en de uitkomsten van de prognose voor 1990/91 opgenomen.

Het in tabel 4.1 weergegeven verloop van de arbeidsopbrengst per ondernemer moet worden beoordeeld tegen de achtergrond van de gestegen arbeidskosten in de afgelopen jaren. In 1988/89 en 1989/90 zijn de loonkosten per gewerkt uur volgens CAO voor een vaste vakarbeider in de landbouw gestegen met resp. 0,4% en 4,5% terwijl voor 1990/91 een stijging wordt voorzien van 4,1%. Dat komt overeen in deze jaren met f 55.700,-, f 58.200,- en f 60.600,- arbeidskosten bij een normale arbeidstijd volgens de CAO.

Op de grotere akkerbouwbedrijven komt het jaarlijks aantal gewerkte uren van de ondernemer gemiddeld ongeveer overeen met de arbeidstijd volgens de CAO. Op de grotere rundveehouderijbedrijven ligt het aantal gewerkte uren handenarbeid van de ondernemer gemiddeld echter ca. 25% (+ 450 uren) boven dit niveau.

Het netto-bedrijfsresultaat per ha dat in de bijlagen is vermeld geeft in dit opzicht een beter beeld van het verloop van de bedrijfsuitkomsten omdat daarbij de arbeidskosten volledig als kosten in rekening zijn gebracht. Daaruit blijkt dat in de afgelopen jaren het netto-bedrijfsresultaat van de meeste groepen bedrijven negatief was en de ondernemer per gewerkt uur dus een lagere beloning kreeg dan de loonkosten volgens de CAO. Met andere woorden: er is bij de waardering van de uren handenarbeid van de ondernemer tegen CAO-loon een negatieve beloning voor bedrijfsleiding en voor ondernemersrisico geweest.

Het aanmerkelijk lagere niveau van de arbeidsopbrengst per ondernemer op de kleinere bedrijven is vooral een gevolg van de kleinere productieomvang per man op deze bedrijven.

Akkerbouwbedrijven

In het boekjaar 1989/90 herstelden de bedrijfsuitkomsten door hogere prijzen (+14%) voor de vrije marktproducten. De marktordeningsproducten daarentegen daalden in prijs. Bij suikerbieten werd de prijsdaling echter gecompenseerd door een forse stijging van de fysieke produktie per ha (+20%). Zowel bij suikerbieten als bij fabrieksaardappelen bleven de geldopbrengsten per ha op niveau. De spreiding in kilogrammen was opmerkelijk groot, waarbij het zuidwesten in negatieve zin opviel.

Tabel 4.1 Arbeidsopbrengst x 1000 gld. per ondernemer (pachtbasis)

Akkerbouw	Grottere bedrijven					Kleinere bedrijven	
	totaal grotere klei-bedr.	Noordelijk klei-gebied	Centraal klei-gebied	Zuidwest. klei-gebied	Veen-koloniën	klei-gebieden	Veen-koloniën
1986/87	41,6	41,2	51,9	37,5	34,8	28,1	10,3
1987/88	-13,0	-43,4	-15,0	-5,5	3,1	-6,7	-1,2
1988/89	33,6	16,8	46,2	38,2	22,3	15,7	-4,4
1989/90 1)	65,0	45,0	90,0	60,0	48,0	30,0	8,0
1990/91 2) 3)	41,0	40,0	60,0	30,0	22,0	12,0	-8,0

Rundvee-houderij	Grottere bedrijven				Grottere gemengde bedrijven	Kleinere bedrijven	
	totaal grotere weide bedr.	Nrd.klei- en veen-weide gebied	Weste-lijk weide-gebied	weide-bedr., zandge-bieden	ven	weide-bedrij-ven	gemengde bedrij-ven
1986/87	44,3	47,1	45,2	42,8	22,0	10,9	-1,0
1987/88	52,8	70,5	65,5	48,1	22,3	15,2	-9,1
1988/89	71,2	85,3	76,2	66,3	42,4	25,9	5,2
1989/90 1)	69,0	80,0	72,0	65,0	58,0	24,0	18,0
1990/91 2)	39,0	45,0	38,0	38,0	35,0	12,0	5,0

1) Voorlopig.

2) Prognose.

3) Bij actuele opbrengstrijzen van vrije produkten. Uitgaande van genormaliseerde opbrengstrijzen zou de arbeidsopbrengst in duizenden guldens bedragen: Noordelijk kleigebied 28,0, Centraal kleigebied 44,0, Zuidwestelijk kleigebied 22,0, Veenkoloniën 18,0, kleinere bedrijven kleigebieden 8,0 en kleinere bedrijven Veenkoloniën -8,0.

Tabel 4.2 Gemiddelde arbeidsopbrengst in gld. per dier per jaar

	Fokzeugen	Mestvarkens	Leghennen	Slachtkuikens (per 1000 kg afgeleverd gewicht)
1986/87	245	23	3,00	117
1987/88	-130	19	2,30	113
1988/89	105	2	0,90	46
1989/90 1)	700	78	3,00	125
1990/91 2)	300	75	4,00	200

1) Voorlopig.

2) Prognose.

Op de grotere akkerbouwbedrijven stegen de geldopbrengsten met ruim 10%. De kosten bleven gelijk ondanks de hogere rentevoet en het duurdere pootgoed. Lagere kosten voor meststoffen en een geringere inzet van arbeid en machines en lagere inhoudingen op poot- en fabrieksaardappelen zorgden voor compensatie. De inhouding op de fabrieksaardappelopbrengst werd voor 1989/90 omgezet in een 3% bijdrage van AVEBE, gevolgd door een voorstel tot nabetaaling van 2%.

In het lopende boekjaar 1990/91 worden de bedrijfsuitkomsten bepaald door hogere kg-opbrengsten voor suikerbieten en pootaardappelen en lagere voor consumptie- en fabrieksaardappelen (tabel 6.2). Ondanks de zachte winter heeft de structuur van de zwaardere kleigronden, die in 1989/90 te wensen overliet, geen nadelige invloed gehad op de uiteindelijke kg-opbrengsten; zowel winter als voorjaar waren droog. Op de zand- en veengronden in het Noorden heeft vorst in mei de knolzetting vertraagd en de kg-opbrengst plaatselijk negatief beïnvloed. Door de droge zomer gaven de gewassen op de hoger gelegen zand- en veengronden lagere kg-opbrengsten te zien. Ook werd meer beregend.

Dit jaar lopen de kg-opbrengsten in de kleigebieden minder uiteen. Met name in het Noordelijk kleigebied, waar de kg-opbrengsten in voorgaande boekjaren achter bleven, is de pootaardappel- en suikerbietenoogst groot. In het Centraal kleigebied zijn de kg-opbrengsten opnieuw hoog. In de Veenkoloniën zijn de hoge kg-opbrengsten van het voorgaande boekjaar gedaald tot een vrijwel normaal niveau.

Verwacht wordt dat het gunstige prijsniveau van het voorgaande jaar in het lopende seizoen 1990/91 niet behouden kan blijven. De daling zal, naar het zich laat aanzien, bijna 9% bedragen (tabel 6.1). De marktordeningsprodukten dalen in prijs, zowel door EG-besluiten als door lagere wereldmarktprijzen voor de toegenomen C-suiker productie. Vooralnog is geen rekening gehouden met eventuele uitkeringen of inhoudingen op fabrieksaardappelen. De toegenomen Nederlandse oogst en de moeilijk op gang komende export naar Duitsland veroorzaken tegenvallende prijzen voor consumptieaardappelen, ondanks een gelijkblijvende Europese aardappeloogst. Door toename van het aanbod (+13%) wordt bij pootaardappelen eveneens een prijsdaling voorzien. Toch liggen de opbrengstprijzen van poot- en consumptieaardappelen, evenals van uien, boven het normale niveau. Per saldo blijven de geldopbrengsten per ha suikerbieten op niveau, terwijl die van pootaardappelen licht stijgen. De geldopbrengsten per ha consumptieaardappelen (-f 2.900,-) en fabrieksaardappelen (-f 1.200,-) dalen daarentegen achter fors. In totaal resulteert één en ander in een daling van de geldopbrengsten per ha met gemiddeld 4%.

Aan de kostenkant wordt een stijging voorzien van 5% per ha. Vooral de hogere rentevoet en het gestegen prijspeil van de bewerkingskosten zijn daarvoor verantwoordelijk. De inzet van de produktiemiddelen zal mede door de hogere productie iets toenemen.

Als resultante van deze ontwikkelingen zal naar verwachting op de grotere akkerbouwbedrijven de opbrengsten/kostenverhouding gemiddeld met 8,5% verslechteren tot 9,3%. Door de toegenomen kg-opbrengsten is deze daling in het Noordelijk kleigebied veel geringer (-2,5%). Dooreengenomen betekent dit dat de grotere bedrijven een arbeidsopbrengst per ondernemer realiseren van ruim f 40.000,-, hetgeen circa f 24.000,- minder is dan in het gunstige voorgaande boekjaar. Doordat de prijzen van de vrije produkten boven het normale niveau liggen, moeten de verwachte uitkomsten als relatief gunstig worden beschouwd. Dat geldt in het bijzonder voor het Noordelijk en Centraal kleigebied waar ook de kg-opbrengsten hoger zijn dan normaal.

De bedrijfsuitkomsten van de kleinere bedrijven vertonen dezelfde ontwikkeling als die van de grotere. Door hun kleinere oppervlakte zijn de veranderingen echter geringer.

Rundveehouderijbedrijven

In 1989/90 stabiliseerden de bedrijfsuitkomsten op de melkveebedrijven zich op het gunstige niveau van voorgaand jaar. Zowel de voorjaars- als de zomerkuilen waren van zeer goede kwaliteit. De wintervoorraden eigen ruwvoeder waren ruim voldoende. De melkproductie per koe nam toe met ruim 3%. Het melkquotum werd per bedrijf met 1,09% verruimd, daarnaast was er de mogelijkheid tot het huren en verhuren van melkquota. De melkveebezetting per ha liep 2,4% terug. De teruglopende prijsontwikkeling op de markt voor zuivelprodukten werd gecompenseerd door lagere te betalen superheffing, waardoor de melkprijs vrijwel gelijk bleef. De prijzen van nuchtere kalveren en slachtvee bleven hoog. Het aandeel van mestvee in de omzet en aanwas nam toe. In totaal vielen de geldopbrengsten per ha ruim 4% hoger uit.

De prijzen van de produktiemiddelen stegen gemiddeld met 4,5%. Vooral arbeid en rente werden duurder (4,5% respectievelijk 16,5%). Doordat ook het volume licht toenam stegen de kosten per ha met 5,5%. De grotere bedrijven realiseerden een vrijwel kostendekkend bedrijfsresultaat in 1989/90.

In het lopende boekjaar 1990/91 is de melkquotumregeling onveranderd van kracht. De weersomstandigheden hebben de kwaliteit van het ruwvoeder gunstig beïnvloed. De droogte zorgde hier en daar echter voor een tragere hergroei van gemaaid gras, zodat de totale hoeveelheid gewonnen ruwvoer in kilogrammen produkt niet groter is dan vorig jaar. De weideperiode was daarentegen lang, zodat pas laat aan de wintervoorraad hoeft te worden begonnen. De melkproductie per koe neemt weer verder toe (+0,5%). De geschetste ontwikkeling heeft tot gevolg dat de veebezetting krap 1% terug zal lopen. Voorzien wordt dat de produktiviteitsverbetering beperkt zal blijven tot 0,5%.

De weer toenemende overschotten op de markt voor zuivelprodukten zal leiden tot een fors lagere melkprijs (-8%). In de omzet en aanwas is rekening gehouden met een nog steeds toenemend

aandeel van mestvee en een toenemende jongveebezetting per koe. De prijzen van nuchtere kalveren en slachtkoeien zijn zeer scherp gedaald tot het laagste niveau van het afgelopen decennium (-15%). Voorzien wordt dat de totale geldopbrengsten per ha bijna 10% lager zullen uitvallen dan vorig jaar.

De melkleverantie verschuift langzaam naar meer wintermelk. Niettegenstaande de ruime ruwvoedersituatie zal de krachtvoergift per koe slechts weinig afnemen. De kosten voor afschrijving en rente van quotumaankopen nemen verder toe; ook huren van melkquotum via een éénjarig contract zorgt voor hogere quotumkosten. De produktiemiddelen worden, vooral onder invloed van de stijgende bewerkingskosten, in prijs gemiddeld 1% duurder. Een lichtpunt daarbij zijn de historisch gezien zeer lage voederprijzen. De totale kosten per ha zullen gelijk blijven aan vorig jaar.

De arbeidsopbrengst per ondernemer zal naar verwachting wordt op de grotere bedrijven in 1990/91 gemiddeld fors lager uitkomen. Het resultaat is daarmee aanzienlijk teruggevallen ten opzichte van het relatief gunstige niveau in de drie voorafgaande jaren. Gemiddeld zal op de grotere melkveebedrijven 90% van de kosten door opbrengsten worden goedgeemaakt, hetgeen ten opzichte van vorig jaar een daling betekent van ruim 9%.

Op de kleinere bedrijven met rundvee (circa 120 sbe) liggen de bedrijfsuitkomsten als regel op een niveau dat minder dan de helft bedraagt van dat op de grotere bedrijven (circa 270 sbe).

Intensieve veehouderij

In tabel 4.2 is een overzicht gegeven van de bedrijfsuitkomsten in verschillende takken van intensieve veehouderij, uitgedrukt in arbeidsopbrengst per dier per jaar.

Voor varkens en leghennen is het prijsverloop wisselvallig en onzeker. Bij het bepalen van de verwachte gemiddelde opbrengstprijzen voor het gehele boekjaar is rekening gehouden met mogelijke prijsindicaties voor de komende maanden voor zover die op dit moment aannemelijk geacht kunnen worden. Door de onzekere prijsontwikkeling in de rest van het boekjaar en de grote invloed van relatief kleine prijsveranderingen kunnen de werkelijke uitkomsten dus nog sterk wijzigen. Evenals in de rundveehouderij zijn herwaarderingsverschillen tussen begin- en eindbalans buiten de resultatenrekening geboekt en maken geen deel uit van de arbeidsopbrengst.

De opbrengstprijzen van varkensvlees lagen tot medio 1990 op een aantrekkelijk niveau. Daarna zijn de vleesprijzen scherp gedaald. Er is rekening gehouden dat in de resterende maanden van het boekjaar 1990/91 geen verbetering in deze marktsituatie zal optreden. Op jaarbasis zijn de opbrengstprijzen van varkensvlees 13% lager geraamd. De opbrengstprijzen van biggen zullen naar verwachting zelfs 21% lager uitkomen. De eierprijzen waren in de eerste helft van het lopende boekjaar aan de matige kant maar met een oplopende tendens. Voor de komende maanden is rekening gehou-

den met een stabilisatie tot lichte daling van het eierprijsniveau (jaarbasis -2%). De gunstige opbrengstprijzen van slachtkuikens aan het begin van het lopende boekjaar konden niet behouden blijven. Gemiddeld worden op jaarbasis onveranderde slachtkuikenvoorzien.

Onder invloed van de ruime markt voor veevoedergrondstoffen, de lage dollarkoers en het EG-graangeprijzenbeleid zijn de prijzen van krachtvoerders tot een historisch zeer laag peil gedaald. Voor het resterende deel van het boekjaar wordt rekening gehouden met een stabilisatie in het huidige voederprijsniveau. De krachtvoederprijzen voor de intensieve veehouders worden gemiddeld 10% lager geraamd dan vorig jaar.

Niettegenstaande de sterk gedaalde slachtvarkensprijzen loopt naar verwachting de omzet en aanwas (-8%) als gevolg van de lage biggeprijzen veel minder sterk terug. Met name door het goedkope krachtvoeder zullen de uitkomsten in de varkensmestrij zich kunnen handhaven op het gunstige niveau van vorig jaar. Op de varkensvermeerderingsbedrijven vindt daarentegen geen compensatie plaats en zal de omzet en aanwas van biggen en zeugen circa 20% lager uitkomen. Dit betekent dat de uitkomsten van de zeugenbedrijven aanzienlijk zullen terugvallen ten opzichte van vorig jaar.

In de slachtkuikenhoudery blijven de opbrengsten vrijwel onveranderd. Door de sterk gedaalde voederkosten zullen de resultaten een zeer aantrekkelijk niveau bereiken. Ook in de leghennenhoudery tenderen de uitkomsten tot een verbetering. Ondanks de wat lagere eierprijzen beïnvloeden de teruglopende voederkosten de resultaten in positieve zin.

Naar verwachting zullen voor mestvarkens, zeugen, slachtkuikens en leghennen respectievelijk 101%, 88%, 104% en 100% van de kosten door opbrengsten worden goedge maakt.

Ter oriëntering over het niveau van de bedrijfsuitkomsten zij nog vermeld dat in het geval van een gespecialiseerde bedrijfsopzet een arbeidskracht bij benadering een dagtaak heeft bij een gemiddeld aanwezige produktieomvang van 120 fokzeugen, 1.200 mestvarkens, 20.000 leghennen of 50.000 slachtkuikens (550.000 kg afgeleverd gewicht per jaar).

5. Ingecalculeerde prijzen en de invloed van prijswijzigingen op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1990/91

De in tabel 4.1 en de bijlagen weergegeven arbeidsopbrengst per ondernemer voor 1990/91 is, zoals gezegd, zoveel mogelijk afgestemd op actuele prijzen en hoeveelheden van de produkten en produktiemiddelen. Voor zover de ontwikkeling nog niet bekend is, is van genormaliseerde productieomstandigheden uitgegaan.

Van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen zijn de ingecalculeerde landelijk gemiddelde prijzen voor 1990/91 in tabel 5.1 opgenomen. Van gebied tot gebied kunnen deze prijzen echter kleine verschillen vertonen op grond van geconstateerde afwijkingen van deze prijzen in de bedrijfsboekhoudingen van de afgelopen jaren. In deze tabel is ook opgenomen de in rekening gebrachte prijsontwikkeling in 1990/91 ten opzichte van het voorgaande jaar.

In tabel 5.2 is de invloed vermeld van mogelijke prijswijzigingen van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen op de berekende arbeidsopbrengst in de verschillende gebieden. Deze invloed op het bedrijfsresultaat is aangegeven per procent prijswijziging. Voor de produkten, en met name voor de vrije produkten, zijn deze wijzigingen in het algemeen van grotere betekenis dan die voor de produktiemiddelen welke een stabielere prijsverloop vertonen.

Voor de belangrijkste vrije akkerbouwprodukten is in tabel 5.1 het verschil vermeld van de prijzen die gebaseerd zijn op de actuele marktontwikkeling ten opzichte van de genormaliseerde prijzen (consumptie-aardappelen +10%, pootaardappelen +9% en uien +16%). Dit betekent dat, indien de prijzen van de vrije akkerbouwprodukten inderdaad op het verwachte niveau voor het verkoopseizoen 1990/91 uitkomen, de gemiddelde resultaten op de akkerbouwbedrijven boven die bij genormaliseerde prijzen zullen liggen. Opgemerkt kan worden dat de trendmatige ontwikkeling van de genormaliseerde prijzen voor de vrije produkten stagneert. De verschillen in arbeidsopbrengst per ondernemer (tabel 4.1) berekend bij verwachte prijzen ten opzichte van die bij genormaliseerde prijzen bedragen (afgerond) als volgt:

Noordelijk kleigebied	f +12.000,-
Centraal kleigebied	f +16.000,-
Zuidwestelijk kleigebied	f + 8.000,-
Veenkoloniën	f + 4.000,-
Kleinere bedrijven in de kleigebieden	f + 4.000,-
Kleinere bedrijven in de Veenkoloniën	f 0,-

Indien de in de prognose opgenomen prijzen afwijken van de prijsontwikkeling in de rest van het seizoen kan de prognose met behulp van de gegevens in de tabellen 5.1 en 5.2 worden bijgesteld.

Tabel 5.1 Verwachte landelijke prijsontwikkeling in 1990/91 (incl. BTW)

	1989/90	1990/91	Prijswijziging 1990/91 t.o.v. 1989/90
	gld.	gld.	%
Produkten:			
Tarwe 1)	41,50	39,50	- 5
Gerst 1) 2)	47,50	43,50	- 8
Haver 1)	39,50	39,50	0
Rogge 1)	42,-	39,-	- 7
Koolzaad	103,-	95,-	- 8
Suikerbielen (suikergeh. 15,5%)	113,-	105,-	- 7
Fabriksaardapp. (400 gr. owg)	12,10	11,60	- 4
Consumptieaardappelen 3)	27,-	22,- (20,-)	-19 (-26)
Pootaardappelen 3)	56,-	50,- (46,-)	-11 (-18)
Zaaiuien 3)	27,50	22,- (19,-)	-20 (-31)
Graszaad 3)	307,-	300,- (300,-)	- 2 (- 2)
Melk (vetgehalte 4,42%)	82,-	75,50	- 8
Omzet en aanwas rundvee			-15
Omzet en aanwas mestvarkens			- 8
Omzet en aanwas fokzeugen			-20
Consumptieëieren	12,-	11,75	- 2
Slachtkuikens	1,96	1,96	0
Produktiemiddelen:			
Arbeid	29,70	30,90	+ 4
Werktuigen			+ 4
Werk door derden			+ 5
Gewasbeschermingsmiddelen			+ 1
Krachtvoeder rundvee	43,20	37,50	-13
Krachtvoeder varkens	53,40	47,50	-11
Krachtvoeder pluimvee			-10
Ruwvoeder			- 7
Stikstofmeststoffen	1,19	1,18	- 1
Fosfaatmeststoffen	1,04	1,03	- 1
Pacht			+ 2
Invest. moderne gebouwen			+ 3
Energie			+11
Rentevoet (netto)			+ 7
Algemene kosten			+ 3

1) Incl. zaaigran.

2) Incl. brouwgerst.

3) Tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen van vrije produkten.

Tabel 5.2 Invloed in gld. per procent prijswijziging op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1990/91

Akkerbouw	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Noordel. klei-gebied	Centraal klei-gebied	Zuidwest. klei-gebied	Veen-kolo-niën	Klei-gebie-den	Veen-kolo-niën
Produkten:						
Tarwe	523(1305)	234(588)	388(976)	70(178)	203(510)	39(101)
Gerst	93(231)	28(67)	58(130)	53(128)	35(84)	32(78)
Suikerbieten	738	628	601	672	344	367
Fabrieksaardapp.	8			1004		560
Cons.aardapp. 1)	132(662)	460(2253)	759(3874)	119(597)	252(1262)	3(18)
Footaardapp. 1)	1250(2660)	1036(2277)	74(181)	389(971)	106(245)	78(206)
Zaaiuien 1)	10(60)	117(625)	60(309)	4(23)	35(185)	
Graszaad 1)	38	80	142	67	38	8
Graanstro 1)	4	18	20	7	11	5
Produktiemiddelen:						
Arbeid	238	228	151	181	77	101
Werktuigen	633	615	580	511	310	294
Werk door derden	237	234	309	243	187	136
Gewasbesch.midd.	231	225	231	292	106	155
Footgoed	352	378	256	319	121	160
Stikstof	81	67	88	87	49	51
Fosfaat	24	30	26	22	18	14
Grond en gebouwen	626	565	508	506	289	248
Rundveehouderij						
Rundveehouderij	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven		
	Nrd.klei-en veen-weide-gebied	Westel. weide-gebied	Weide-bedr., zand-gebieden	Gemengde bedrijven	Weide-bedrijf-ven	Gemengde bedrij-ven
Produkten:						
Melk	2646	2513	2192	1786	1064	856
Omzet en aanwas rundvee	392	389	458	348	235	195
Varkenshouderij	28	100	188	697	53	619
Produktiemiddelen:						
Arbeid	276	296	247	279	146	247
Werktuigen	492	446	412	411	220	216
Werk door derden	99	89	108	132	50	59
Krachtvoer rundv.	374	390	352	292	182	132
Ruwvoer rundvee	56	88	92	72	41	38
Krachtvoer varkens	21	67	124	421	38	394
Stikatof	115	84	87	64	48	35
Grond en gebouwen	646	625	492	511	249	244

1) Uitgaande van genormaliseerde prijzen (tabel 5.1)

() Per f l,- prijswijziging.

6. Ontwikkeling opbrengstprijzen, prijzen produktiemiddelen en produktiviteit

Met behulp van gegevens uit de bedrijfsboekhoudingen is per groep van bedrijven nagegaan hoe van jaar tot jaar de ontwikkeling is geweest in de opbrengstprijzen van de produkten, de prijzen van de produktiemiddelen, de bruto-productiviteit en de opbrengsten/kostenverhouding. Uit deze regionale gemiddelden zijn landelijke gemiddelden berekend voor de grotere akkerbouwbedrijven en weidebedrijven. De gemengde bedrijven met overwegend rundvee zijn niet onder de weidebedrijven opgenomen omdat bij dit bedrijfstype vrij veel varkens voorkomen. Voor de kleinere bedrijven zijn dergelijke becijferingen niet gegeven. Een analyse van de structurele verschillen tussen grotere en kleinere bedrijven is elders gepubliceerd 1).

Het verloop van de ontwikkeling in kosten en opbrengsten is gegeven in tabel 6.1.

De prijsontwikkeling van de produkten op de akkerbouwbedrijven staat onder invloed van de sterk fluctuerende opbrengstprijzen van de vrije produkten. Indien de in tabel 5.1 vermelde opbrengstprijzen van deze produkten in het boekjaar 1990/91 gerealiseerd worden, zullen deze, landelijk gezien en met inbegrip van marktorderingsprodukten, gemiddeld 9% dalen ten opzichte van het prijsniveau van vorig jaar. De sterkere daling op basis van genormaliseerde prijzen in 1990/91 wordt veroorzaakt doordat de genormaliseerde prijzen voor de vrije produkten lager liggen dan de verwachte opbrengstprijzen (tabel 5.1). Op de weidebedrijven wordt een daling in de opbrengstprijzen voorzien van 9%.

Verwacht wordt dat de produktiemiddelen in 1990/91 op de akkerbouwbedrijven en de weidebedrijven gemiddeld respectievelijk 4% en 1% duurder zullen worden. De sterkste prijsstijgingen doen zich voor bij bewerkingskosten, energiekosten en rentekosten terwijl voedermiddelen aanmerkelijk goedkoper zijn geworden.

De bruto-productiviteit in tabel 6.1 geeft de ontwikkeling aan van de hoeveelheid produkt in verhouding tot die van de produktiemiddelen. Hierin komen tevens tot uitdrukking veranderingen in intensiteit en bouwplansamenstelling. Een nadere specificatie van de volume-ontwikkeling in 1990/91 is gegeven in tabel 6.2.

Op de grotere akkerbouwbedrijven is de bruto-productiviteit in 1989/90 met 8,5% verbeterd. Voor het lopende jaar 1990/91 wordt de fysieke produktie landelijk gezien enkele procenten boven een normaal niveau geraamd. Gemiddeld neemt de bruto-productie met 5,5% toe ten opzichte van vorig jaar. Het gebruik van produktiemiddelen zal met bijna 1% toenemen. Voorzien wordt dat

1) Periodieke Rapportages 5-85 en 6-87.

Tabel 6.1 Landelijke ontwikkeling prijzen en produktiviteit op grotere bedrijven (in % van het voorgaande jaar)

	Prijzen produkten	Prijzen produktie- middelen	Bruto- produk- tiviteit 3)	Opbrengsten/ kosten- verhouding 4)
Akkerbouwbedrijven				
1980/81	+ 8,6	+ 5,2	+ 2,1	+ 5,4
1981/82	+ 4,4	+ 7,4	+ 7,6	+ 4,5
1982/83	- 4,9	+ 5,4	+ 8,1	- 2,5
1983/84	+ 51,4	+ 2,6	- 17,9	+ 21,1
1984/85	- 30,3	+ 5,1	+ 14,3	- 24,2
1985/86	- 7,7	+ 1,4	- 3,2	- 11,9
1986/87	+ 0,1	+ 2,5	+ 16,4	+ 13,7
1987/88	- 9,6	+ 1,1	- 9,0	- 18,7
1988/89	+ 21,1	- 1,6	- 3,6	+ 18,7
1989/90 1)	+ 7,0	+ 5,5	+ 8,5	+ 10,0
1990/91 2)	- 9,0 (-12,0)	+ 4,0	+ 4,5	- 8,5 (-11,5)

Weidebedrijven

1980/81	- 0,2	+ 5,5	+ 5,2	- 0,5
1981/82	+ 11,4	+ 8,1	+ 3,0	+ 6,1
1982/83	+ 3,5	+ 4,2	+ 1,0	+ 0,3
1983/84	+ 1,7	+ 4,4	- 0,8	- 3,3
1984/85	- 2,5	- 2,2	- 0,9	- 1,2
1985/86	+ 0,4	+ 2,0	+ 3,3	+ 1,7
1986/87	- 1,4	- 1,5	+ 0,5	+ 0,6
1987/88	+ 2,4	- 2,6	- 0,8	+ 4,3
1988/89	+ 4,4	+ 2,2	+ 3,3	+ 5,5
1989/90 1)	+ 0,5	+ 4,5	+ 2,5	- 1,5
1990/91 2)	- 9,0	+ 1,0	+ 0,5	- 9,5

1) Voorlopig.

2) Prognose; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen voor vrije produkten.

3) De bruto-productiviteit is de resultante van de ontwikkeling in de hoeveelheden produkt (bruto-productie) t.o.v. de hoeveelheden produktiemiddelen (bruto-input).

4) De opbrengsten/kostenverhouding is de resultante van de ontwikkeling in de verhouding tussen de prijzen van de produkten enerzijds en in de prijzen van de produktiemiddelen en de bruto-productiviteit anderzijds.

Tabel 6.2 Verwachte volume-ontwikkeling in 1990/91 op grotere bedrijven

Akkerbouw	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- koloniën
Kg-opbrengst per ha (oogst 1990)				
Wintertarwe	7650	8500	8150	6100
Zomergerst	5300	6800	6100	4600
Haver	4600			4250
Suikerbieten	71800	77800	72800	58800
Fabr. aardappelen (400 owg)	37800			42800
Cons. aardappelen	38500	49500	41800	40300
Pootaardappelen	32500	35800		22800
Zaaiuien		55800	39300	
Wijziging kg-opbrengst per ha (in % van vorig jaar)				
Wintertarwe	- 4	+ 4	+ 2	- 7
Suikerbieten	+24	+ 9	+10	+ 5
Fabr. aardappelen	-17			-11
Cons. aardappelen	+ 1	- 7	- 3	+ 6
Pootaardappelen	+24	+13		0
Zaaiuien		+ 6	+11	
Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)				
Produkten	+14,3	+ 5,8	+ 4,0	- 1,9
Produktiemiddelen	+ 1,7	+ 0,8	+ 0,1	+ 1,5
Rundveehouderij				
	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Westelijk weide- gebied	Weide- bedrijven, zand- gebieden	Gemengde bedrij- ven
Kg melk per koe	6850	6675	6700	6775
Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)				
Melk	+ 0,4	+ 0,5	+ 0,6	- 0,6
Produkten (totaal)	- 0,5	- 0,2	- 0,6	- 0,9
Voederaankopen/winning	+ 0,4	- 0,1	- 0,2	- 0,8
Produktiemiddelen (totaal)	- 0,7	- 0,9	- 0,8	- 0,9

de bruto-productiviteitsontwikkeling per saldo met 4,5% zal verbeteren op de akkerbouwbedrijven.

Op de grotere weidebedrijven is de bruto-productiviteit vorig jaar met 2,5% vooruitgegaan. In het lopende jaar 1990/91 wordt een iets lagere bruto-productie per ha verwacht van 0,5% bij een in geringe mate teruglopende melkveebezetting. De inzet van de hoeveelheid produktiemiddelen wordt krap 1% minder. Per saldo betekent deze ontwikkeling een lichte verbetering van de bruto-productiviteit met 0,5%.

De opbrengsten/kostenverhouding zal in 1990/91 als resultaat van de verwachte ontwikkeling in prijzen en productiviteit op de akkerbouwbedrijven gemiddeld 8,5% omlaag gaan (ruilvoet -12,5%). Op de weidebedrijven wordt een sterke daling van de opbrengsten/kostenverhouding voorzien met 9,5% (ruilvoet -10%).

7. Ondernemersinkomen

In het voorgaande is de ontwikkeling in de rentabiliteit gegeven aan de hand van de begrippen netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst waarbij het **BEDRIJF** centraal staat. Daarnaast kan een indruk worden gegeven van de ontwikkeling in het inkomen waarbij de positie van de **ONDERNEMER** als persoon centraal staat. Het ondernemersinkomen omvat naast de arbeidsopbrengst per ondernemer de niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen en incidentele bedrijfsopbrengsten. De niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen is samengesteld uit de som van de berekende rente over de waarde van de gehele bedrijfsinventaris en de berekende pacht voor grond en gebouwen in eigendom, verminderd met de som van de betaalde rente voor leningen, afschrijving op bedrijfsgebouwen in eigendom en van eigenaarslasten.

De verschillen tussen ondernemersinkomen en arbeidsopbrengst berusten voornamelijk op verschillen in de grootte en het aandeel van het eigen vermogen in verhouding tot het totale bedrijfsvermogen. Opgemerkt kan worden dat de bedrijfsuitkomsten in de vorm van netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst per ondernemer voor de beoordeling van de rentabiliteit daardoor een beter uitgangspunt vormen in verband met de betere onderlinge vergelijkbaarheid van de bedrijfsuitkomsten en dus ongeacht wie het vermogen heeft verschaft.

Het ondernemersinkomen in tabel 7.1 ligt gemiddeld op een hoger niveau dan de arbeidsopbrengst per ondernemer in tabel 4.1. De ontwikkeling van de verschillen daartussen loopt voor de verschillende gebieden uiteen. Op de grotere akkerbouwbedrijven bedroeg dat verschil in de laatste jaren circa f 12.000,- tot f 25.000,-. Op de grotere weidebedrijven was dat circa f 16.000,- tot f 24.000,-.

Tabel 7.1 *Ondernemersinkomen x 1000 gld. per ondernemer*

Akkerbouw	Grotere bedrijven					Kleinere bedrijven	
	totaal grotere bedrijven	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- kolo- niën	klei- gebieden	Veen- koloniën
1986/87	57,8	68,1	63,4	49,4	53,4	39,2	21,5
1987/88	3,7	-19,8	1,2	8,5	20,5	5,3	11,8
1988/89	47,7	39,8	57,5	49,4	37,7	27,8	7,5
1989/90 1)	83,0	72,0	107,0	73,0	66,0	44,0	26,0
1990/91 2)	58,0	65,0	76,0	43,0	40,0	26,0	7,0

Rundvee- houderij	Grotere bedrijven				Grotere gemengde bedrij- ven	Kleinere bedrijven	
	totaal grotere weidebe- drijven	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Weste- lijk weide- gebied	weide- bedr., zandge- bieden		weide- bedrij- ven	gemengde bedrij- ven
1986/87	58,8	60,1	60,7	56,5	36,7	22,7	4,2
1987/88	71,2	88,2	85,1	66,8	40,6	27,2	20,7
1988/89	89,8	101,7	97,5	85,0	59,5	41,1	14,3
1989/90 1)	92,0	104,0	98,0	87,0	80,0	44,0	29,0
1990/91 2)	60,0	67,0	62,0	58,0	55,0	31,0	16,0

1) Voorlopig.

2) Prognose.

Tabel 8.1 *Bedrijfsreserveringen x 1000 gld. per bedrijf*

	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven	
	akkerbouw bedrijven, klei- gebieden	akkerbouw bedrijven, Veen- koloniën	weide- bedrijven	akker- bouwbe- drijven	weide- bedrij- ven
1986/87	2,0	3,0	14,0	-8,0	-4,0
1987/88	-59,0	-28,0	22,0	-35,0	1,0
1988/89	12,0	-13,0	48,0	-13,0	24,0
1989/90 1)	45,0	25,0	45,0	10,0	12,0
1990/91 2)	10,0	0	5,0	-12,0	-2,0

1) Voorlopig.

2) Prognose.

8. Bedrijfsreserveringen

Uitgaande van het ondernemersinkomen in tabel 7.1 kunnen de besparingen worden berekend. Het ondernemersinkomen dient daartoe vermeerderd te worden met de niet-uitbetaalde arbeidskosten voor meewerkende gezinsleden en het inkomen van buiten het bedrijf en vervolgens deze som (totaal gezinsinkomen) te verminderen met de betaalde persoonlijke belastingen, de betaalde premies voor volksverzekeringen en de gezinsbestedingen. Vermogenswinsten als gevolg van prijsstijgingen vallen hier buiten.

Er bestaat een samenhang tussen bedrijfsuitkomsten, besparingen en bedrijfsomvang. Voor akkerbouwbedrijven is een hoger niveau van bedrijfsuitkomsten noodzakelijk om dezelfde besparingen te kunnen realiseren dan op overeenkomstige weidebedrijven. Dat staat hoofdzakelijk in verband met de lagere berekende arbeidskosten op de akkerbouwbedrijven.

De besparingen zijn niet uitsluitend bestemd voor het bedrijf maar moeten tevens dienen als voorziening voor toekomstige inkomensbehoeften en persoonlijke risico's in verband met ouderdom, ziekte, invaliditeit en sterfte. In het algemeen worden door agrarische ondernemers weinig van dergelijke voorzieningen getroffen en houdt men de besparingen bij voorkeur in het bedrijf. Met het oog echter op de verschillende doeleinden in de persoonlijke en zakelijke sfeer zijn de besparingen gesplitst in gezinsreserveringen en bedrijfsreserveringen.

De gezinsreserveringen zijn gesteld op 28% van de consumptieve bestedingen. Daarbij is verondersteld dat het netto-loon van overeenkomstige werknemers gelijk is aan hun consumptie-niveau 1). In 1989/90 bedroegen de aldus berekende gezinsreserveringen op grotere akkerbouw- en weidebedrijven respectievelijk f 16.000,- en f 18.000,-.

De bedrijfsreserveringen, die overblijven na aftrek van de gezinsreserveringen, zijn bestemd voor versterking van de financieringsgrondslag van het bedrijf, de bedrijfsontwikkeling en het opvangen van de financiële gevolgen bij bedrijfsopvolging. De bedrijfsreserveringen geven een aanduiding voor de continuïteitsmogelijkheden van het bedrijf.

Het niveau van de bedrijfsreserveringen kan worden gezien tegen de achtergrond van het bedrijfsvermogen. Als gevolg van vooral de hoge grondprijzen loopt het bedrijfsvermogen op eigendomsbedrijven en pachtbedrijven sterk uiteen. Op de grotere akkerbouwbedrijven bedroeg het geïnvesteerde bedrijfsvermogen in 1988/89 f 1.790.000,- op eigendomsbedrijven tegenover f 710.000,- op pachtbedrijven; op de grotere weidebedrijven lagen deze cij-

1) Publikatie 13-84/85, par. 3.3.

fers op respectievelijk f 1.660.000,- en f 970.000,-. Uit onderzoek is gebleken dat de mate van eigendom en pacht nauwelijks of niet van invloed is op het niveau van besparingen en bedrijfsreserveringen. Op eigendomsbedrijven is het echter aannemelijk de doelstelling met betrekking tot het niveau van vermogensvorming hoger te stellen dan op pachtbedrijven.

Omdat nog slechts een gedeelte van de bedrijfsboekhoudingen over 1989/90 is uitgewerkt, en 20% daarvan ook geen financie-ringsboekhouding heeft, zijn uit het oogpunt van betrouwbaarheid verschillende groepen bedrijven in tabel 8.1 samengevoegd. De gemengde bedrijven zijn buiten beschouwing gelaten.

De bedrijfsreserveringen vertonen vooral op de klei-akkerbouwbedrijven van jaar op jaar een wisselend beeld onder invloed van de opbrengstprijzen voor de vrije produkten. Verder zijn de reserveringen onderhevig aan grote verschillen in belastingbetalingen over voorgaande jaren. In jaren met negatieve bedrijfsreserveringen brengen de bedrijven vaak onvoldoende op om de gezinsbestedingen te dekken terwijl de armslag voor het versterken van de bedrijven volledig ontbreekt.

In 1990/91 worden op de grotere klei-akkerbouwbedrijven en op de grotere weidebedrijven positieve bedrijfsreserveringen verwacht. Over een langere periode gezien konden alleen op de grotere weidebedrijven gemiddeld in de afgelopen jaren bedrijfsreserveringen worden gerealiseerd waardoor de bedrijfscontinuïteit positief kan worden beoordeeld. Op de akkerbouwbedrijven en in geringere mate op de kleinere weidebedrijven is de situatie minder gunstig. Indien de bedrijfsreserveringen in een reeks van jaren gemiddeld negatief zijn geweest wordt de financiële weerstandskracht op langere termijn verzwakt.

Bijlagen

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Noordelijk kleegebied

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91 2)
	Cultuurgrond (ha)	58,90	61,35	62,65	67,25	70,70
Grondebruik in % van bouwland						
granen	41	45	39	45	44	43
aardappelen	22	22	23	20	20	21
suikerbieten	20	21	21	21	21	20
overige	17	12	17	14	15	16
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,9	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9
Productie in sbe	340	357	347	356	375	366
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	1211	1696	1112	1254	1425	1290
Aardappelen	2488	2946	2366	2618	2816	3155 (2905)
Suikerbieten	1053	1361	1012	1197	1448	1545
Ov. marktbaar gewassen	783	820	573	477	574	490 (490)
Veehouderij en div. opbr.	193	138	259	287	271	275
Totaal opbrengsten	<u>5728</u>	<u>6961</u>	<u>5322</u>	<u>5833</u>	<u>6534</u>	<u>6755 (6505)</u>
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1878	1728	1829	1784	1752	1925
Werktuigen	1211	1255	1327	1227	1248	1320
Werk door derden	507	513	509	425	479	495
Gewasbeschermingsmiddelen	539	517	570	501	484	485
Meststoffen	502	512	402	352	343	320
Zaaiand en pootgoed	655	641	611	508	667	735
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1223	1339	1397	1317	1271	1310
Overige kosten	<u>736</u>	<u>817</u>	<u>890</u>	<u>672</u>	<u>648</u>	<u>710</u>
Totaal kosten	7251	7322	7535	6786	6892	7300
Netto-bedrijfsresultaat	-1523	-361	-2213	-953	-358	-545 (-795)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	-13100	41200	-43400	16800	45000	40000 (28000)
1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.						
2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.						

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Centraal kleigebied

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91 2)
	Cultuurgrond (ha)	45,30	41,40	49,60	45,60	44,80
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	29	26	24	24	23	22
aardappelen	30	29	29	27	29	30
suikerbieten	22	23	24	22	22	21
overige	19	22	23	27	26	27
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6
Productie in sbe	305	272	311	295	305	321
II Resultaten in Gld. per ha						
Granen	957	1029	730	718	724	715
Aardappelen	3121	3721	2800	3630	4679	4430 (4065)
Suikerbieten	1557	1774	1406	1589	1825	1705
Ov. marktbaar gewassen	949	1659	1140	1689	1966	1955 (1890)
Veehouderij en div. opbr.	273	286	395	402	293	345
Totaal opbrengsten	6857	8469	6471	8028	9467	9150 (8720)
Arbeid (sonder bedrijfsleiding)	1981	2137	1933	2016	2098	2265
Werktuigen	1413	1522	1537	1541	1587	1670
Werk door derden	649	681	585	603	628	635
Gewasbeschermingsmiddelen	673	611	633	604	599	610
Meststoffen	581	578	460	410	374	380
Zaaizaad en pootgoed	745	667	710	673	967	1030
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1318	1367	1415	1459	1500	1535
Overige kosten	844	937	971	901	910	995
Totaal kosten	8204	8500	8244	8207	8663	9120
Netto-bedrijfsresultaat	-1347	-31	-1773	-179	824	30 (-400)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	-3300	51900	-15000	46200	90000	60000 (44000)

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Zuidwestelijk kleigebied

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91 2)
	Cultuurgrond (ha)	51,00	54,50	55,70	57,50	58,35
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	31	29	30	30	33	31
aardappelen	22	22	23	23	22	22
suikerbieten	20	20	17	17	17	17
overige	27	29	30	30	28	30
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,5	1,5	1,5	1,6	1,5	1,5
Productie in sbe	282	297	293	307	302	307
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	1009	1145	931	995	1044	980
Aardappelen	1319	1786	1607	2108	2582	2010 (1825)
Suikerbieten	1414	1231	973	1135	1296	1315
Ov. marktbaar gewassen	1480	1586	1354	1527	1400	1465 (1480)
Veehouderij en div. opbr.	465	411	399	590	266	325
Totaal opbrengsten	5687	6159	5264	6355	6588	6095 (5925)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1703	1668	1606	1662	1658	1750
Werktuigen	1135	1231	1239	1312	1173	1270
Werk door derden	597	569	633	599	667	675
Gewasbeschermingsmiddelen	558	477	526	502	512	505
Meststoffen	597	553	420	424	387	360
Zaaisaad en pootgoed	497	486	496	451	535	560
Grond en gebouwen (pachtbasis)	956	1012	1106	1107	1080	1115
Overige kosten	672	593	560	735	567	620
Totaal kosten	6715	6589	6586	6792	6579	6855
Netto-bedrijfsresultaat	-1028	-430	-1322	-437	9	-760 (-930)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	10400	37500	-5500	38200	60000	30000 (22000)
1) Vanaf 1986/87 excl. WTR-effect.						
2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstrijzen.						

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91 2)
	Cultuurgrond (ha)	54,30	55,55	56,90	61,50	64,05
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	15	14	14	18	21	16
aardappelen	45	48	45	46	46	48
suikerbieten	24	24	20	19	20	20
overige	16	14	21	17	13	16
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	1,4
Productie in sbe	263	270	255	282	281	291
II Resultaten in gid. per ha						
Granen	366	414	348	378	432	320
Aardappelen	2907	3041	2910	3080	3095	2880 (2800)
Suikerbieten	1402	1364	984	1118	1297	1260
Ov. marktbaar gewassen	586	705	618	467	528	600 (605)
Veehouderij en div. opbr.	356	303	168	195	246	160
Totaal opbrengsten	5617	5827	5028	5238	5598	5220 (5145)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1435	1449	1515	1448	1450	1555
Werktuigen	873	834	829	885	895	960
Werk door darden	425	426	446	415	427	455
Gewasbeschermingsmiddelen	694	662	655	549	538	545
Meststoffen	686	636	519	454	427	420
Zaai- en pootgoed	537	577	556	573	570	600
Grond en gebouwen (pachtbasis)	808	882	878	966	921	950
Overige kosten	683	782	689	693	483	525
Totaal kosten	6141	6248	6087	5983	5711	6010
Netto-bedrijfsresultaat	-524	-421	-1059	-745	-113	-790 (-865)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	29300	34800	3100	22300	48000	22000 (18000)

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de kleigebieden

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91 2)
	Cultuurgrond (ha)	23,90	23,80	26,35	25,80	25,60
Grondebruik in % van bouwland						
granen	36	31	29	36	34	31
aardappelen	19	16	16	15	16	15
suikerbieten	21	20	20	19	18	18
overige	24	33	35	30	32	36
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1
Productie in abe	121	122	131	126	126	137
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	1055	1099	793	1037	1039	950
Aardappelen	1085	1380	1162	1540	2031	1575 (1435)
Suikerbieten	1254	1197	1054	1236	1427	1375
Ov. marktbaar gewassen	1030	1874	1532	1211	1489	1480 (1465)
Veehouderij en div. opbr.	474	520	484	766	731	760
Totaal opbrengsten	4898	6070	5025	5790	6717	6140 (5985)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	2238	2258	2316	2363	2505	2595
Werktuigen	956	1027	1105	1083	1170	1240
Werk door derden	711	721	754	710	730	745
Gewasbeschermingsmiddelen	438	392	469	401	423	420
Meststoffen	499	515	433	376	378	365
Zaai- en pootgoed	414	357	429	372	465	485
Grond en gebouwen (pachtbasis)	988	1021	1054	1109	1118	1155
Overige kosten	735	699	782	854	917	960
Totaal kosten	6979	6990	7342	7268	7706	7965
Netto-bedrijfsresultaat	-2081	-920	-2317	-1478	-989	-1825 (-1980)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	-1400	28100	-6700	15700	30000	12000 (8000)
1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.						
2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.						

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91 2)
	Cultuurgrond (ha)	27,40	25,40	27,75	28,75	27,90
Grondgebruik in % van cultuurgrond						
granen	15	17	14	25	16	20
aardappelen	47	49	42	40	43	43
suikerbieten	20	19	21	21	21	21
overige	18	15	23	14	20	16
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1
Productie in sbe	123	118	118	115	111	122
II Resultaten in gid. per ha						
Granen	316	506	344	463	328	360
Aardappelen	2701	2744	2572	2288	2391	2135
Suikerbieten	1089	984	1004	1171	1346	1225
Ov. marktbaar gewassen	500	549	728	376	573	440 (445)
Veehouderij en div. opbr.	245	1755	247	239	397	260
Totaal opbrengsten	4851	6338	4895	4537	5035	4420 (4425)
Arbeid (zonder bedrijfsvoeding)	2062	2314	2117	2039	2052	2085
Werktuigen	790	905	824	853	927	980
Werk door derden	414	478	466	441	426	450
Gewasbeschermingsmiddelen	545	536	646	573	515	515
Meststoffen	641	628	499	465	419	415
Zaaizaad en pootgoed	510	579	520	489	532	535
Grond en gebouwen (pachtbasis)	699	761	774	784	814	825
Veevoeder	89	1176	109	118	113	100
Overige kosten	596	798	711	624	561	570
Totaal kosten	6346	8175	6666	6386	6359	6475
Netto-bedrijfsresultaat	-1495	-1637	-1771	-1849	-1324	-2055 (-2050)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	3900	10300	-1200	-4400	8000	-8000 (-8000)

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstrijzen.

Bedrijfsuitkomsten van grotere weidebedrijven in het Noordelijk klei- en veenweidegebied

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig	Prognose
					1989/90	1990/91
Cultuurgrond (ha)	37,40	38,10	38,20	39,70	39,70	40,00
Grasland en voedergewassen (ha)	36,60	37,20	36,80	38,30	38,30	38,60
Melkkosien (stukks)	74,00	70,00	65,70	64,50	65,70	65,80
Fokzeugen (stukks)	0,20	0,10	0,20	0,20	0,20	0,20
Nestvarkens (stukks)	1,10	1,10	1,90	6,40	6,20	6,20
Aantal volwaardige arbeidekrachten	1,73	1,69	1,63	1,72	1,70	1,70
Productie in abc	284	281	283	290	301	303
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	8617	8632	8909	8968	9298	8600
Omzet en aanwas rundvee	1309	1022	1248	1371	1503	1275
Opbrengst varkens	33	26	19	88	95	90
Overige opbrengsten	293	352	541	609	686	560
Totaal opbrengsten	10252	10042	10717	11036	11582	10525
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3280	3075	3032	3014	3138	3205
Werktuigen	1293	1285	1357	1339	1505	1600
Werk door derden	290	272	357	304	304	320
Veevoeder	2789	2442	1958	1932	1855	1580
Neststoffen	680	642	487	487	465	445
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1315	1551	1738	1746	1980	2100
Overige kosten	1371	1518	1752	1717	2036	2100
Totaal kosten	11018	10785	10723	10539	11283	11350
Netto-bedrijfsresultaat	-766	-743	-6	497	299	-825
III Arbeidsopbrengst ondernemer	50900	47100	70500	85300	80000	45000

1) Vanaf 1986/87 excl. VIR-effect.

Bedrijfsuitkomsten van grotere wei-bedrijven in het Westelijk veidegebied

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91
	Cultuurgrond (ha)	29,90	29,90	30,40	32,60	33,40
Grasland en voedergrassen (ha)	29,90	29,90	30,30	32,50	33,40	33,50
Melkkoelen (stuks)	65,90	61,60	56,50	58,70	57,30	56,80
Fokzeugen (stuks)	0,30	0,30	1,00	1,80	1,80	1,80
Mestvarkens (stuks)	29,50	38,50	25,40	22,70	19,50	19,50
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,71	1,62	1,53	1,64	1,70	1,70
Productie in sbe	242	234	236	252	256	256
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	9608	9593	9179	9306	9294	8550
Omzet en aanwas rundvee	1558	1278	1541	1577	1596	1325
Opbrengst varkens	295	246	356	361	365	340
Overige opbrengsten	230	248	452	469	476	390
Totaal opbrengsten	11691	11365	11528	11713	11731	10605
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	4162	3933	3644	3523	3608	3690
Werktuigen	1303	1361	1357	1342	1419	1515
Werk door derden	262	240	345	319	283	305
Veevoeder	3729	3334	2679	2509	2318	1980
Meststoffen	527	530	400	376	362	340
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1589	1759	1856	1822	2015	2130
Overige kosten	1332	1557	1690	1717	1987	2050
Totaal kosten	13104	12714	11971	11608	11992	12010
Netto-bedrijfsresultaat	-1413	-1349	-443	105	-261	-1405
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	43500	45200	65500	76200	72000	38000
1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.						

Bedrijfsuitkomsten van grotere veidebedrijven in de zandgebieden

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91
	Cultuurgrond (ha)	30,60	30,30	30,90	31,10	30,00
Grasland en voedergrassen (ha)	30,20	30,10	30,40	30,40	29,30	30,40
Melkkoelen (stuks)	67,80	64,90	60,40	58,60	54,30	55,70
Fokzeugen (stuks)	1,00	0,90	1,70	1,50	1,30	1,30
Mestvarkens (stuks)	21,50	19,30	32,90	32,10	40,50	41,60
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,73	1,69	1,70	1,70	1,69	1,70
Productie in abc	264	258	260	260	253	263
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	9815	10079	9537	9913	9937	9195
Omzet en aanwas rundvee	2006	1750	1799	1998	2265	1920
Opbrengst varkens	395	335	546	517	842	785
Overige opbrengsten	<u>280</u>	<u>259</u>	<u>481</u>	<u>629</u>	<u>659</u>	<u>505</u>
Totaal opbrengsten	12496	12423	12363	13057	13703	12405
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3967	3887	3824	3828	4027	4110
Werktuigen	1430	1463	1536	1509	1617	1730
Werk door derden	367	369	403	424	425	450
Voeder	4144	3667	3233	3105	3026	2620
Meststoffen	719	667	539	520	508	500
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1438	1658	1747	1767	1951	2060
Overige kosten	<u>1712</u>	<u>1857</u>	<u>1976</u>	<u>2044</u>	<u>2348</u>	<u>2410</u>
Totaal kosten	13777	13568	13258	13197	13902	13880
Netto-bedrijfsresultaat	-1281	-1145	-895	-140	-199	-1475
III Arbeidsopbrengst ondernemer	37900	42800	48100	66300	65000	38000

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

Bedrijfsuitkomsten van grotere gemengde bedrijven met overwegend rundvee

	1985/86					1986/87 1)					1987/88					1988/89					Voorlopig 1989/90					Prognose 1990/91				
I Algemene gegevens																														
Cultuurgrond (ha)	25,50	25,50	25,50	24,00	24,00	25,50	25,50	25,50	24,00	24,00	26,60	26,60	26,60	27,80	27,80	26,60	26,60	26,60	27,80	27,80	27,00	27,00	27,00	27,00	27,00	27,00	27,00	27,00	27,00	27,00
Grasland en voedergewassen (ha)	21,70	21,70	21,10	20,70	20,70	21,10	21,10	21,10	20,70	20,70	21,60	21,60	21,60	23,00	23,00	21,60	21,60	21,60	23,00	23,00	22,20	22,20	22,20	22,20	22,20	22,20	22,20	22,20	22,20	22,20
Melkkoelen (stuks)	54,80	54,80	47,50	43,50	43,50	47,50	47,50	47,50	43,50	43,50	44,60	44,60	44,60	44,20	44,20	44,60	44,60	44,60	44,20	44,20	42,20	42,20	42,20	42,20	42,20	42,20	42,20	42,20	42,20	42,20
Fokzeugen (stuks)	16,40	16,40	10,30	17,50	17,50	10,30	10,30	10,30	17,50	17,50	14,30	14,30	14,30	14,50	14,50	14,30	14,30	14,30	14,50	14,50	14,10	14,10	14,10	14,10	14,10	14,10	14,10	14,10	14,10	14,10
Mestvarkens (stuks)	176,70	176,70	139,80	155,80	155,80	139,80	139,80	139,80	155,80	155,80	136,30	136,30	136,30	134,40	134,40	136,30	136,30	136,30	134,40	134,40	130,50	130,50	130,50	130,50	130,50	130,50	130,50	130,50	130,50	130,50
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,93	1,93	1,62	1,72	1,72	1,62	1,62	1,62	1,72	1,72	1,75	1,75	1,75	1,78	1,78	1,75	1,75	1,75	1,78	1,78	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Productie in sbe	272	272	244	243	243	244	244	244	243	243	248	248	248	253	253	248	248	248	253	253	244	244	244	244	244	244	244	244	244	244
II Resultaten in gld. per ha																														
Melkgeld	9369	9369	8343	9108	9108	8343	8343	8343	9108	9108	8679	8679	8679	8665	8665	8679	8679	8679	8665	8665	7940	7940	7940	7940	7940	7940	7940	7940	7940	7940
Omzet en aanwas rundvee	1874	1874	1318	1600	1600	1318	1318	1318	1600	1600	1779	1779	1779	1839	1839	1779	1779	1779	1839	1839	1550	1550	1550	1550	1550	1550	1550	1550	1550	1550
Opbrengst varkens	4985	4985	3126	3988	3988	3126	3126	3126	3988	3988	2731	2731	2731	3407	3407	2731	2731	2731	3407	3407	3095	3095	3095	3095	3095	3095	3095	3095	3095	3095
Marktbaar gewassen	790	790	989	608	608	989	989	989	608	608	916	916	916	1049	1049	916	916	916	1049	1049	960	960	960	960	960	960	960	960	960	960
Overige opbrengsten	1081	1081	936	2978	2978	936	936	936	2978	2978	2015	2015	2015	1938	1938	2015	2015	2015	1938	1938	1840	1840	1840	1840	1840	1840	1840	1840	1840	1840
Totaal opbrengsten	18099	18099	14712	18282	18282	14712	14712	14712	18282	18282	16120	16120	16120	16898	16898	16120	16120	16120	16898	16898	15385	15385	15385	15385	15385	15385	15385	15385	15385	15385
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	5358	5358	4702	5106	5106	4702	4702	4702	5106	5106	4650	4650	4650	4685	4685	4650	4650	4650	4685	4685	4780	4780	4780	4780	4780	4780	4780	4780	4780	4780
Werktuigen	1802	1802	1504	1841	1841	1504	1504	1504	1841	1841	1623	1623	1623	1737	1737	1623	1623	1623	1737	1737	1825	1825	1825	1825	1825	1825	1825	1825	1825	1825
Werk door derden	415	415	458	602	602	458	458	458	602	602	540	540	540	565	565	540	540	540	565	565	585	585	585	585	585	585	585	585	585	585
Veevoeder	7908	7908	5839	7635	7635	5839	5839	5839	7635	7635	5655	5655	5655	5161	5161	5655	5655	5655	5161	5161	4530	4530	4530	4530	4530	4530	4530	4530	4530	4530
Meststoffen	679	679	616	508	508	616	616	616	508	508	471	471	471	428	428	471	471	471	428	428	415	415	415	415	415	415	415	415	415	415
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1799	1799	1779	2296	2296	1779	1779	1779	2296	2296	1966	1966	1966	2146	2146	1966	1966	1966	2146	2146	2270	2270	2270	2270	2270	2270	2270	2270	2270	2270
Overige kosten	2603	2603	2272	2911	2911	2272	2272	2272	2911	2911	2613	2613	2613	2877	2877	2613	2613	2613	2877	2877	2970	2970	2970	2970	2970	2970	2970	2970	2970	2970
Totaal kosten	20564	20564	17170	20899	20899	17170	17170	17170	20899	20899	17518	17518	17518	17599	17599	17518	17518	17518	17599	17599	17375	17375	17375	17375	17375	17375	17375	17375	17375	17375
Netto-bedrijfsresultaat	-2465	-2465	-2458	-2617	-2617	-2458	-2458	-2458	-2617	-2617	-1398	-1398	-1398	-701	-701	-1398	-1398	-1398	-701	-701	-1990	-1990	-1990	-1990	-1990	-1990	-1990	-1990	-1990	-1990
III Arbeidsopbrengst ondernemer	23500	23500	22000	22300	22300	22000	22000	22000	22300	22300	42400	42400	42400	58000	58000	42400	42400	42400	58000	58000	35000	35000	35000	35000	35000	35000	35000	35000	35000	35000

i) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere weidebedrijven in de klei-, veen- en zandgebieden

I Algemene gegevens	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91
	Cultuurgrond (ha)	15,60	16,10	16,20	16,90	16,90
Grasland en voedergrassen (ha)	15,40	16,00	16,10	16,80	16,80	16,90
Melkkoelen (stuks)	30,90	30,30	27,60	27,20	26,30	26,30
Fokzeugen (stuks)	0,60	0,40	0,80	1,00	1,00	1,00
Mestvarkens (stuks)	20,80	15,00	15,80	12,50	12,20	12,30
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,30	1,32	1,28	1,26	1,24	1,25
Productie in sbe	122	120	119	122	120	121
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	7665	7794	6896	7136	7220	6700
Omzet en aanwas rundvee	1594	1395	1424	1702	1778	1480
Opbrengst varkens	707	410	385	318	362	335
Overige opbrengsten	255	330	471	594	560	500
Totaal opbrengsten	10221	9929	9176	9750	9920	9015
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	5831	5712	5498	5357	5328	5490
Werktuigen	1258	1215	1227	1208	1314	1390
Werk door derden	290	323	332	324	313	315
Veevoeder	3508	2980	2237	2258	2197	1925
Meststoffen	546	566	406	409	383	370
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1192	1359	1331	1356	1485	1565
Overige kosten	1544	1635	1583	1597	1741	1795
Totaal kosten	14169	13790	12614	12509	12761	12850
Netto-bedrijfsresultaat	-3948	-3861	-3438	-2759	-2841	-3835
III Arbeidsopbrengst ondernemer	8900	10900	15200	25900	24000	12000

1) Vanaf 1986/87 excl. NIR-effect.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere gemengde bedrijven met overwegend rundvee

	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	Voorlopig 1989/90	Prognose 1990/91
	I Algemene gegevens					
Cultuurgrond (ha)	13,30	13,60	14,10	12,60	12,80	13,50
Grasland en voedergewassen (ha)	11,70	12,40	11,90	11,30	11,40	13,00
Melkkoelen (stuks)	22,30	22,60	22,00	22,50	21,70	22,70
Fokzeugen (stuks)	7,50	11,30	11,70	12,50	11,60	12,20
Mestvarkens (stuks)	50,90	83,30	89,80	92,80	95,90	101,10
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,32	1,28	1,44	1,42	1,43	1,45
Productie in sbe	116	116	126	125	124	131
II Resultaten in gid. per ha						
Helkgeld	6046	6491	6153	7556	7495	6975
Omzet en aanwas rundvee	1657	1221	1401	1757	1918	1590
Opbrengst varkens	2114	3458	2279	4420	5534	5045
Marktbaar gewassen	472	259	588	402	485	440
Overige opbrengsten	953	445	1340	714	662	600
Totaal opbrengsten	11242	11874	11761	14849	16094	14650
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	6891	6726	6977	8100	8332	8185
Werktuigen	1163	1280	1328	1553	1638	1760
Werk door derden	385	296	391	427	454	485
Veevoeder	4466	4963	4362	5853	5683	4990
Meststoffen	544	563	453	376	395	385
Grond en Gebouwen (pachtbasis)	1145	1393	1629	1658	1889	1990
Overige kosten	1930	1964	2175	2380	2402	2460
Totaal kosten	16524	17185	17335	20347	20793	20255
Netto-bedrijfsresultaat	-5282	-5311	-5574	-5498	-4699	-5605
III Arbeidsopbrengst ondernemer	-1800	-1000	-9100	5200	18000	5000
1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.						